Anadolu Araştırmaları
Anatolian Research

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

AnAr, 26, 1–25
DOI: 10.26650/anar.2022.1074847

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Yukarı Dicle Vadisi'nde Bulunan Sere Şippe Höyük üzerine ilk Gözlemler (Dargeçit/Mardin/Türkiye)

Preliminary Observations on the Sere Şippe Mound in the Upper Tigris Valley (Dargeçit/Mardin/Turkey)

Ergül Kodaş[1]

[1]Mardin-Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye

ORCID ID: E.K. 0000-0001-8340-5828

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Ergül Kodaş,
Mardin-Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye
E-mail: ergulkodas@gmail.com

Başvuru/Submitted: 16.02.2022
Revizyon Talebi/Revision Requested: 11.05.2022
Son Revizyon/Last Revision Received: 18.05.2022
Kabul/Accepted: 25.06.2022

Atıf/Citation: Kodas, E. (2022). Yukarı Dicle Vadisi'nde bulunan Sere Şippe Höyük üzerine ilk gözlemler (Dargeçit/Mardin/Türkiye). *Anadolu Araştırmaları-Anatolian Research*, *26*, 1–25. https://doi.org/10.26650/anar.2022.1074847

ÖZ

2019 yılında tespit edilen Sere Şippe Höyük Mardin İli Dargeçit ilçesi Temelli Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Dicle Nehir yatağının yaklaşık 1500 m kuzey-batısında bulunan yerleşim yerinde, Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında kazılar yapmakta olan Boncuklu Tarla kazı ekibi tarafından 2019 yılında yapılan yüzey araştırmasında çanak çömlek, yontmataş, sürtme taş, kemik alet ve parçaları ile süs eşyaları toplanarak koruma altına alınmıştır. Sere Şippe Höyük yerleşim yerinde toplanan yontmataş aletler, çanak-çömlek parçaları ve diğer buluntular yerleşimin hem Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de hem de Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'in başlarında iskan gördüğünü düşündürmektedir. Bilhassa bulunan çanak-çömlek parçaları Proto Hassuna çanak-çömlek geleneğine aittir ve höyüğün Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'in başlarında iskan gördüğüne işaret etmektedir. Ayrıca mikrolit aletlerin ve oluklu taş objelerin varlığı höyüğün Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de de iskan görmüş olabileceğini de düşündürmektedir. Höyükte toplanan parçalar arasında Halaf Dönemi çanak-çömlek parçaları ve yerleşim yerinin yakınlarında bulunan çakmaktaşı yatakları üzerinde Paleolitik Çağ'a ait aletler de bulunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Yukarı Dicle Vadisi, Proto Hassuna, Çanak-Çömleksiz Neolitik, Çanak-Çömlekli Neolitik, Sere Şippe, Mardin

ABSTRACT

The Sere Şippe mound is an archaeological site located in the Temelli neighborhood of Dargeçit district in Turkey's Mardin Province. The site was discovered in 2019 during a survey conducted by the archaeology team working at Boncuklu Tarla, another site situated around 1,500 m to the northwest and researched within the scope of the Ilısu Dam Project. The surface materials collected at the Sere Şippe mound include sherds, chipped stones, ground stones, bone tools, and ornaments. These finds suggest Sere Şippe mound to have been inhabited during the Early Neolithic Era and Pottery Neolithic Early Neolithic Era Pre-Proto Hassuna and Proto Hassuna pottery traditions are represented by several sherds, hinting at this mound having been occupied at the beginning of the Pottery Neolithic. In addition, the presence of microlithic tools and grooved stone objects implies that the settlement had seen human activities during the Pre-Pottery Neolithic. Halaf sherds and Paleolithic tools are among the finds that have been collected around the natural flint stone layers near the site.
Keywords: Upper Tigris Basin, Proto Hassuna, Pre-Pottery Neolithic, Pottery Neolithic, Sere Şippe, Mardin

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

EXTENDED ABSTRACT

The Sere Şippe mound is located in the Temelli quarter of Dargeçit District in Turkey's Mardin Province. The settlement is around 570 m above sea level and situated between two separate stream beds to the west of the Tigris River. These streams converge approximately 650 m east of the settlement and merge into the Tigris River. A mountain range reaches a height of 1200 m in the north and east. Today, several hilly areas are found between narrow valleys that are opened up by seasonal stream beds between the Tigris River and the mountain range. The Sere Şippe mound is situated atop one of these flat hilly areas.

The settlement was reported by the workers from the Boncuklu Tarla excavation, whose research had been carried out within the scope of the Ilısu Dam and HES project. The Boncuklu Tarla excavation team conducted a short-term survey in 2019 to establish the dimensions and chronology of the Sere Şippe mound. They were granted permission by Mehmet Deniz, the director of the Mardin Museum, due to the increasing concerns stemming from the rise of the dam water level. The survey team found sherds, chipped stones, ground stone and bone tools, and ornaments dating to the Neolithic period. Several Lower Palaeolithic chipped stone tools were also found around the natural flint stone layers near the settlement.The chipped stone tools, sherds, and other finds collected at the Sere Şippe mound suggest that the settlement had been inhabited during the Pre-Pottery Neolithic and beginning of the Pottery Neolithic Eras. The Pre-Proto and Proto Hassuna sherds indicate the mound to have been occupied at the beginning of the Pottery Neolithic. In addition, the presence of microlithic tools and grooved stone objects demonstrate that the Sere Şippe mound may have been inhabited during the Pre-Pottery Neolithic. The sherds collected at the Sere Şippe mound have characteristics similar to those found at the Yarim Tepe I, Tell Sotto, Umm Dabaghiyah, Tell Hazna II, Tell Seker el-Ahmar, Sumaki Höyük, Salat Camii Yanı, Tell Kashkahok II, and Kendale Hecale excavations.This situation suggests that the Sere Şippe mound contains Late Pre-Potter Neolithic (PPNB) and Early Pottery Neolithic layers, as were found at the Sumaki mound and Tell Seker Ahmar settlements. However, a painted pottery fragment from the Sere Şippe mound exhibits similar characteristics to the Early Halaf examples. The presence of sherds from the early and late phases of the Pottery Neolithic allows us to conclude that Sere Şippe mound had been inhabited for a long period. Sere Şippe mound's chipped stone assemblages consist of Pre-Pottery Neolithic and Pottery Neolithic tools. Obsidian blades dominate the chipped stone assemblage. Although large obsidian blades are more common, microlithic tools are particularly important.

The preliminary studies on the Sere Şippe mound surface assemblage reveal the site to be able to be dated back to the Late Pre-Pottery Neolithic and Pottery Neolithic Eras, especially the early phases of the latter. The relative dating of the Sere Şippe mound suggests a chronological continuity between the two settlements rather than overlap. However, during

the excavations and surveys carried out in the same region, some settlements such as Kavile Saruhan and Kulahke Benabahlu Pottery were found to contain Neolithic finds. Field surveys on the Harabe, Kavile Saruhan, and Kulahke Benabahlu settlements revealed Proto-Hassuna sherds, while Hassuna-Samarra and Halaf sherds are among the finds from the Havuz Mevkii excavations. In conclusion, the Sere Şippe mound is a site located on the west bank of the Tigris River and right next to the Ilısu Dam and has been under threat from agricultural activities and erosional effects caused by the new climatic and geographical conditions created by the dam. Therefore, we believe that the settlement should be investigated in more detail in the near future.

Giriş

Sere Şippe (Şelale Başı Höyük) Höyük Mardin İli Dargeçit İlçesi Temelli Mahallesi sınırları içerisindedir (Figür 1 a; Harita 1). Deniz seviyesinden yaklaşık 570 m yükseklikteki yerleşim Dicle Nehri'nin batısındaki iki ayrı dere yatağının ortasında yer almaktadır (Figür 1 b)[1]. Her iki dere yatağı yerleşimin yaklaşık 650 m doğusunda birleşerek 350 m doğuda Dicle Nehri'ne karışmaktadır[2]. Ayrıca yerleşimin kuzeyinde ve doğusunda yer yer 1230 m yüksekliğe kadar ulaşan dağ sıraları yer almaktadır. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise yerleşimin yaklaşık 250-300 m kuzeyindeki çakmaktaşı yataklarıdır. Yerleşimden toplanan çakmaktaşı aletlerin bu yataklardaki bloklardan yontuldukları düşünülmektedir. Bu alanda Neolitik Çağ'ın yanı sıra Alt Paleolitik Dönem'e ait olabilecek çok sayıda yontmataş alet de mevcuttur (Figür 2)[3]. Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında baraj inşaat sahasında yapılan yüzey araştırmalarında da Paleolitik Dönem'e ait çok sayıda lokalite belirlenmişti (Taşkıran, Kartal 2002, Taşkıran, Kartal 2010, Ökse *ve diğ.,* 2014). Bu bağlamda Sere Şippe Höyük'ün etrafında bulunan çakmaktaşı yatakları üzerinde de bu döneme ait yontmataş kalıntıların varlığı şaşırtıcı değildir.

Araştırma ve Bulgular

Sere Şippe Höyük 2019 yılında Ilısu Barajı ve HES projesi kapsamında kazılan Boncuklu Tarla yerleşiminde çalışan işçiler tarafından bildirilmiştir. Bu bağlamda Ilısu Baraj Gölü'nün hemen batı kıyısındaki höyükte Mardin Müze Müdürlüğü'nce[4] höyüğün boyutları ve dönemlerinin anlaşılabilmesi amacıyla kısa süreli bir yüzey araştırması yapılmıştır. Araştırmalar Boncuklu Tarla kazı ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Sere Şippe Höyük'te çanak çömlek parçaları, yontmataş aletler, sürtme taş aletler, kemik aletler (ve parçaları) ve süs eşyaları toplanarak koruma altına alınmıştır (Figür 3)[5]. Bu çalışma höyük üzerinden toplanan buluntuların ön tanıtımını içermektedir.

Yontmataş buluntular

Yerleşimden toplanan 137 adet yontmataş ürün arasında obsidiyen parçalar yoğunluktadır (102 parça). Ayrıca çakmaktaşı yongalar, taş kalemler, delgiler, ön kazıyıcılar, ok uçları ve çekirdekler de bulunmaktadır (Tablo 1). Obsidiyen aletlerin neredeyse tamamı dilgi veya dilgicik taşımalıklar üzerine şekillendirilmiştir (89 adet). Söz konusu aletlerin büyük bir bölümünün, bölgede bulunan Sumaki Höyük ve Salat Cami Yanı yerleşimlerinden de çok

1 Yerleşim Boncuklu Tarla'nın yaklaşık 2000 m kuzeyindedir.
2 Dicle Nehri ile bu dağ sırası arasında kalan alanda, günümüzde, mevsimlik derelerin açmış olduğu dar vadiler arasında çok sayıda düz tepelik alan bulunmaktadır.
3 Bunlar arasında el baltaları, çaytaşı aletler ve değişik yongalar bulunmaktadır.
4 Dönemin Müze Müdürü Mehmet Deniz'in izniyle ve Boncuklu Tarla kazı temsilcisinin gözetiminde.
5 Amorf niteliğindeki buluntular Artuklu Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Deposu'nda, Boncuklu Tarla ve Çemka Höyük malzemelerinin de bulunduğu, koruma altındadırlar.

sayıda tespit edilmiş olan (Erim-Özdoğan 2011; Maeda 2011; Miyake 2011), kırılarak şekillendirilmiş orak dilgileri olduğu düşünülmektedir (Figür 4). Ayrıca bir obsidiyen ile bir çakmaktaşı dilgi neredeyse tümdür (Figür 5) diğerleri ise bilinçli kırılmış 1,5-5 cm uzunluğunda parçalara aittir. Bazı obsidiyen dilgiler üzerinde de çöntükler bulunmaktadır. Çakmaktaşı aletlerde (92 parça) ise orak dilgilerinin çok az sayıda olduğu ama ön kazıyıcı, kenar kazıyıcı, kalem keski ve burgu delici gibi aletlerin çakmaktaşı taşımalıklar (dilgi veya yonga) üzerine şekillendirildikleri görülmektedir (Figür 6 d-m). Obsidiyen dilgi ve dilgiciklerin (ve aletlerin) neredeyse tamamı baskı yöntemiyle yongalanan dilgiler olmasına karşın çakmaktaşı dilgi ve dilgicikler hem baskı hem de doğrudan veya dolaylı vurma yöntemiyle yapılmış bir yongalamaya işaret etmektedir (Figür 5 b, Figür 6 b-c, g, j-l, Binder 2007, Altınbilek-Algül 2013, Abbes 2013, 2017). Bunun yanı sıra bazı parçaların tipolojik özellikleri ve boyutları naviform çekirdeklerden yapılan yongalamalara ait olabileceklerini düşündürmektedir (Figür 6 f; Abbes 1997, Aurenche, Kozlowski 2000). Sere Şippe Höyük'te tespit edilen söz konusu yontmataş endüstrisi Sumaki Höyük ve Salat Cami Yanı yerleşimlerinden de bilinmektedir (Erim-Özdoğan 2011; Maeda 2011; Miyake 2011). Söz konusu yontmataş aletler Yukarı Mezopotamya Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem erken evresi karakteristik özelliklerine sahiptir.

Höyükte toplanan parçalar genelde büyük dilgiler olmakla birlikte çakmaktaşı ve obsidiyen parçalar arasında dilgicikler de bulunmaktadır (Figür 6 h-i). Özellikle bazı obsidiyen dilgiciklerin şekillendirilerek mikrolit alet olarak kullanıldıkları gözlemlenmektedir. Bunlardan biri yarımay biçimli bir alete, bir diğeri trapeze ve sonuncusu da ikiz kenar üçgene aittir (Figür 7 a-c). Bu açıdan söz konusu yontmataş aletlerin hepsinin geometrik mikrolit kategorisine girdikleri söylenebilir. Söz konusu mikrolit aletler (ve yukarı da bildirmiş olduğumuz naviform çekirdekler üzerinden üretilmiş olabilecek dilgiler) Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem için karakteristiktir ve yaklaşık 2000 m güneyinde bulunan Boncuklu Tarla'da Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem tabakalarında karşımıza sıklıkla çıkmaktadır (Abbes 1997; Kodaş 2019). Bu noktada Sere Şippe yerleşim yerinin Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de de iskan görmüş olabileceğine işaret etmektedir. Fakat baskı yöntemi ile üretilmiş büyük dilgiler Yukarı Mezopotamya'da (özelde de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde) daha çok Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'de karşımıza çıkmaktadır (Kozlowski 1999, Altınbilek-Algül 2012, Altınbilek-Algül *ve diğ.,* 2012, Pelegrin 2012, Abbes 2016, Ağırsoy 2019)[6]. Ayrıca alandan toplanan yontmataş aletler arasında biri obsidiyen diğeri çakmaktaşı dilgi taşımalık üzerine yapılmış iki ok ucu parçası bulunmaktadır (Figür 5a ve Figür 6 a). Özellikle sap kısımları daha iyi korunmuş olan ok uçları tipolojik olarak Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem B evresi büyük saplı ok uçları (*BAI*) ile benzer özellikler sergilemektedir (Abbes

6 Kuzey Mezopotamya'da da bu dönemde büyük dilgiler yoğunluktadır (bknz, Kozlowski 1999, Pelegrin 2002, Altınbilek-Algül *ve diğ.,* 2012, Altınbilek-Algül *ve diğ.,* 2012 , Pelegrin 2012, Abbes 2016). (Güneydoğu Anadolu Bölgesi K. Mezopotamya'nın bir parçası !)

1997; Aurenche, Kozlowski 2000, Kartal 2019). Fakat söz konusu büyük boyutlu ok uçları ile Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'de (Akarçay Tepe, Mezraa Teleilat, Tell Kashkashok'ta da tespit edildiği üzere) kullanıldığı bilinmektedir (Aurenche, Kozlowski 2000; Ağırsoy 2019; Kartal 2019). Bu bağlamda kronolojik bir tanımlama yapmak şimdilik zordur.

Yontmataş aletlerin yanı sıra bir obsidiyen çekirdek parçası, ön hazırlığı yapılmış bir çakmaktaşı çekirdek ve çok sayıda yontmataş atığı yongalamanın yerleşim yerinde yapılmış olabileceğini düşündürmektedir (Figür 8). Bilhassa alanda gözlemlenen çok sayıdaki taş vurgaç ile çakmaktaşı veya obsidiyen yonga atıkları yontmataş aletlerin üretildiği çekirdeklerin ön hazırlıklarının da yerleşimde yapıldığına işaret etmektedir (Figür 9).

Çanak-Çömlek parçaları

Yakın Doğu'da genelinde pişmiş toprak kap kullanımının Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de başladığı (Cauvin 1974, Le Mière, Picon 1998, Aurenche, Kozlowski 2000, Erim-Özdoğan, Yalman 2004, Tekin 2005; Özdoğan 2009) ama gerçek anlamda çanak-çömlek kullanımının MÖ 7. bin başlarında ortaya çıktığı görülmektedir (Miyake 2016, Nieuwenhuyse, Cruells 2017, Niuwenhuyse, Campbell 2017, Tekin 2015; Tekin 2017; Gündüzalp 2021). Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'e tarihlenen kil/toprak kaplar Beidha, Boncuklu Höyük, Çayönü, Çemka Höyük, Demirköy, Ganj Dareh, Jericho, Mureybet, Nevali Çori ve Tell Abu Hureyra gibi az sayıda yerleşim yerinde ele geçmiştir (Kirkbride 1966: 26-27; Smith 1972: 166-167; Cauvin 1974: 200-202; Kenyon, Holland 1982: 815-816; Özdoğan, Erim Özdoğan 1993: 92-94; Moore 1995: 46; Le Mière, Picon 1998: 6-7; Morsch 2002: 147; 150-158; Erim-Özdoğan, Yalman 2004: 70-71; Tekin 2005: 185-187; Özdoğan 2009: 24-26, Rosenberg 2011: 82; Spataro *ve diğ.,* 2016: 422-423, Harita 1). Özellikle ilk defa PPNA Dönem'de ortaya çıkan kil/toprak kapların PPNB Dönem boyunca da yapıldıkları görülmektedir. Bu örneklere detaylı bakıldığında Çayönü, Ganj Dareh, Jericho, Mureybet, Nevali Çori ve Tell Abu Hureyra'da ele geçen örneklerin bilinçli olarak pişirilmedikleri ama Boncuklu Höyük (Spataro *ve diğ.,* 2016: 422-423, 425) ve olasılıkla Çemka Höyük[7] (Rosenberg 2011: 82) örneklerinde bilinçli bir pişirme işleminin uygulanmış olabileceği gözlemlenmektedir[8]. Bu duruma ek olarak Ain Ghazal, Jericho, Ganj Dareh D, Tell Magzaliyah, Basta, Tell el-Kerkh (Smith ve Crepeau 1983; Vandiver 1985; Rollefson 1992; Bader 1993; Tsuneki 2017; Harita 1) gibi birçok PPNB yerleşimlerinde yiyecek saklamak için kullanıldıkları düşünülen, silo benzeri, büyük kapların bulunduğu bilinmektedir. Yoğun bitkisel katkılı bu kapların da bilinçli bir pişirmeye maruz kalmadıkları görülmektedir (Smith ve Crepeau 1983, Vandiver 1985, Rollefson 1992, Bader 1993, Tsuneki 2017). Fakat MÖ 7. bine gelindiğinde Ön Asya'nın değişik bölgelerinde çanak-çömlek üretiminin başladığını ve yaygınlaştığını görmekteyiz.

7 Çemka Höyük'te MÖ 10. Bin tabakalarında ele geçen çok sayıdaki (48 parça) pişmiş kap örnekler üzerine analiz çalışmaları yapılmaktadır. İlk gözlemler bilinçli bir pişirilmeye işaret etmektedir.

8 Benzer şekilde Demirköy örneklerinde de pişme/yanma izleri görülmektedir (Rosenberg 2011).

Bu süreçte Ön Asya'da yer yer bölgesel özelliklere sahip olan çanak-çömlek gelenekleri görülmektedir. Halaf Kültürü öncesine ait bu gelenekler Pre-Proto-Hassuna, Proto-Hassuna, Arkaik Hassuna/Pre-Halaf, Hassuna / Samarra / Proto-Halaf gibi farklı isimlendirmeler altında toplanmaktadır (Le Miere ve Nieuwenhuyse, 1996; Tekin 2017; Gündüzalp 2021a). Kuzey Mezopotamya'da erken dönem çanak-çömlek üretimine genel olarak bakıldığında ise bölgede Proto Hassuna ve Pre-Halaf olarak tanımlanan iki farklı çanak-çömlek üretim geleneği ile temsil edildiği görülmektedir (Miyake 2016, Nieuwenhuyse, Cruells 2017, Niuwenhuyse, Campbell 2017, Tekin 2015; Tekin 2017). Söz konusu dönemin erken evrelerinde çanak-çömleklerin mineral, bitkisel veya bitkisel-mineral katkılı oldukları görülmektedir. Sürecin ilerleyen evrelerinde ise hem kapların hamur kalitelerinin arttığı hem de bezemelerin (boya, çizi veya kabartma) ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu sürede dair bilgiler Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan çok sayıda yerleşim yerinde tespit edilmiştir. Bilhassa Aşağı Fırat Havzası ve Yukarı Dicle Vadisi'nde bulunan Çayönü (Özdoğan ve Erim-Özdoğan 1993; Erim-Özdoğan ve Yalman 2004), Akarçay Tepe (Balkan-Atlı 2001,Özbaşaran, Duru 2011), Mezraa Teleilat (Özdoğan 2003), Gritille (Voigt 1985) Salat Camii Yanı (Miyake *ve diğ.,* 2010), Gürcü Tepe I (Beile-Bohn *ve diğ.,* 1998), Sürük Mevkii (Stein 1992), Kendale Hecale (Ökse 2021); Havuz Mevkii (Ökse *ve diğ.,* 2014) ve Sumaki Höyük (Erim Özdoğan 2011; Gündüzalp 2021a) gibi çok sayıda yerleşim yerinde yapılan araştırmalar sonrası bölgenin erken dönem çanak-çömlek gelenekleri üzerine önemli bilgiler elde edilmiştir (**Harita 1**). Bu noktada son yıllarda yapılan araştırmalar Yukarı Mezopotamya'da Çanak-Çömlek üretiminin erken evresinde bazalt ve mineral katkılı malların bunun hemen ardından da bitkisel katkılı mal gruplarının ortaya çıktığı gözlemlenmiştir (Gündüzalp 2021a; Gündüzalp 2021b).

Yukarı Dicle Vadisi'nde bulunan Sere Şippe yerleşiminden toplanan[9] çanak-çömlek parçaları da çanak-çömlek yapımının erken evresi ile ilgili yeni bilgiler vermektedir. Çanak-çömlek parçalarında üç ayrı mal grubu belirlenmiştir: kalın cidarlı bitkisel katkılı siyah özlü açık kahverengi mallar (Figür 10 a-e), bitkisel-mineral katkılı siyah özlü açık kahverengi mallar (Figür 10 f), kalın cidarlı mineral katkılı açık kahverengi mallar (Figür 10 g). Çanak-çömlek parçalarının önemli bir bölümü belirli form vermeyen parçalara ait olmakla birlikte ağız kenarları ve dip parçaları da bulunmaktadır. Kalın cidarlı bitkisel katkılı siyah özlü açık kahverengi malların düz bir ağız kenarına sahip oldukları (Figür 10 d) buna karşın bitkisel-mineral katkılı siyah özlü açık kahverengi mallar (Figür 11 b-e) ile kalın cidarlı mineral katkılı açık kahverengi mallara (Figür 11 a) ait ağız kenarlarının düz veya hafif dışa dönük olduğu görülmektedir. Ayrıca bitkisel-mineral katkılı siyah özlü açık kahverengi mallara ait bazı kap gövdelerinin üzerinde yumru/memecik şeklinde tutamaklar bulunmaktadır (Figür 11 e). Söz konusu tutamaklara sahip örnekler bu süreçte sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Gündüzalp 2021a). Dip bölümlerine bakıldığında kalın cidarlı bitkisel katkılı siyah özlü açık kahverengi

9 97 parça sadece ağız kenarı, ağız kenarı-gövde, dip ve dip-gövde parçalarına aittir.

ile bitkisel-mineral katkılı siyah özlü açık kahverengi mallara ait örnekler düz diplidir (Figür 12 b). Bitkisel-mineral katkılı siyah özlü açık kahverengi malların yine düz dipli oldukları ama bazı kapların alt bölümlerinin hafif kavisli bir form verdikleri gözlemlenmektedir (Figür 12 c). Mineral katkılı açık kahverengi mallara ait bir örneğin dip kısmının da kaidelidir. Ayrıca bir çanak-çömlek parçası yeniden şekillendirilerek başka bir amaçla kullanılmıştır (bknz, Gümüş 2018, Figür 13e).

Yukarı Dicle Vadisi'nde bulunan Sere Şippe Höyük'te tespit edilen çanak-çömlek parçaları tekno-tipolojik özellikleri ve formları açısından Yarim Tepe I, Tell Sotto, Umm Dabaghiyah, Tell Hazna II, Tell Seker el-Aheimar, Sumaki Höyük, Salat Camii Yanı, Kendale Hecale, Tell Kashkahok II gibi çok sayıda yerleşim yerinde tespit edilmiş olan Proto Hassuna kültür evresi çanak-çömlek kalıntıları ile benzer özellikler sergilemektedirler (Bobrinsky 1989, Maeda 1991, Merpert 1993, Bader *ve diğ.,* 1996, Nishiaki, Le Mière M. 2005, Miyake *ve diğ.,* 2010, Miyake 2011; Erim Özdoğan 2011, Nieuwehuyse 2013, Petrova 2016, Le Mière 2017, Tekin 2005, Tekin 2015 Ökse 2021). Bu bağlamda Sere Şippe Höyük'te toplanan çanak-çömlek parçaları tekno-tiopolojik özellikleri ve formları açısından Proto-Hassuna geleneği ile ilişkili olabilecek tipolojik ve hamur özelliklerine sahiptir (Gündüzalp 2021a). Höyükte bulunan bir tane boyalı çanak-çömlek parçasının ise daha çok Halaf kültürü erken evresine tarihlendiği düşünülmektedir (Figür 11c, Tekin 2015, Tekin 2018[10]). Sere Şippe Höyük çanak-çömlek parçalarına kronolojik bağlamda bakıldığında ise Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'in erken ve geç evrelerine ait çanak-çömlek parçaların olduğu ama bu sürecin orta evresi olan Hassuna-Samarra kültür evresine ait parçaların olmadığı görülmektedir.

Sürtme taş

Yüzey araştırmasında alanda çok sayıda öğütme taşı, perdah taşı ve havan eline rastlanmıştır (Figür 13, Figür 14). Söz konusu aletlerin hepsi bazalt veya andezittir. Öğütme taşları arasında oluklu, delikli, tekneli ve eğer biçimli örnekler bulunmaktadır (Baysal 2016, Bamyacı 2018). Havan elleri ise genelde tam silindir veya koniktir (Figür 14d). Yassı el taşlarının hepsi bazalttır. Ayrıca höyükte iki cilalı taş balta bulunmuş ama sadece biri toplanmıştır (Figür 14g)[11]. Süs eşyası olabilecek klotritten bir oluklu taş nesne parçası (Figür 14a) ile bazalt ve mermer taş kap parçaları da bulunmaktadır (Figür 14b-c).

Kemik aletler

Alanda alet parçası olduğu düşünülen çok sayıda işlenmiş kemik parçası bulunmakla birlikte bir bız dışında diğerleri belirli bir alet formu vermemektedir (Figür 15). Söz konusu bız yuvarlak bir profile ve simetrik sivri bir uca sahiptir. Form ve boyut olarak Yakın Doğu'da

10 P. Akkermans ile yaptığımız görüşmede de kendisi bu parçanın Halaf kültürü tipik çanak-çömlek geleneğine ait olduğunu bildirmiştir.

11 Sadece göreceli daha sağlam olan taş balta toplanarak kayıt altına alınmıştır.

Neolitik Çağ boyunca sıklıkla karşılaşılan özellikler sergilemektedir (Aurenche, Kozlowski 2000, Bulut 2018).

Süs eşyaları

Yüzey araştırmasında bir tane serpantin boncuk parçası, 2 tane tatlısu kavkısı boncuk (biri *Unio*[12]), ile bir akik boncuk parçası toplanmıştır (Figür 16). Ayrıca sabuntaşından yapılmış bir kırık baskı mühür parçası bulunmaktadır (Figür 17). Mührün bir yüzeyinde simetrik kare şeklinde motifler, karşı yüzeyinde ise tam form vermeyen geometrik hatlar bulunmaktadır. Söz konusu mührün formu ve üzerindeki motifler Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'in erken evrelerine ait olabileceğini düşündürmektedir (Aurenche, Kozlowski 2000, Atakuman 2015).

Sonuç yerine: ilk gözlemler

Sere Şippe Höyük'ten toplanan yontmataş aletler, çanak-çömlek parçaları ve diğer buluntular yerleşimin hem Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de hem de Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'in başlarında iskan gördüğünü düşündürmektedir. Çanak-çömlek parçalarının önemli bir bölümü Proto Hassuna çanak-çömlek geleneğine aittir ve T, Hassuna Ia, Yarim Tepe I, Tell Sotto, Umm Dabaghiyah, Tell Hazna II, Tell Seker el-Aheimar, Sumaki Höyük, Salat Camii Yanı, Telul eth-Thalathat II (XV ve XVI. tabaka),Tell Kashkahok II ve Kendale Hecale gibi birçok yerleşim yerinde tespit edilen örneklerle benzer özellikler göstermektedir (Bobrinsky 1989, Maeda 1991, Merpert 1993, Bader *ve diğ.,* 1996; Nishiaki, Le Mière 2005, Özdoğan 2009, Miyake *ve diğ.,* 2010, Erim Özdoğan 2011; Nieuwehuyse 2013, Ökse ve diğ., 2014; Petrova 2019; Le Mière 2017; Tekin 2015, Tekin 2017, Ökse 2021, Harita 1). Toplanan buluntular arasında mikrolit aletlerin, naviform alet endüstrisine ait ürünlerin ve oluklu taş objelerin varlığı höyüğün Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de de iskan görmüş olabileceğini de düşündürmektedir (Aurenche, Kozlowski 2000, Bulut 2018)[13]. Höyükte bulunan çanak-çömlek parçaları arasında Erken Halaf Dönemi'ne ait olabilecek parçaların olması kronolojik açıdan ayrı bir önem arz etmektedir (Le Mière ve Nieuwenhuyse 1996, Tekin 2017, Tekin 2018), fakat ele geçen parçalar arasında Hassuna-Samarra çanak-çömlek parçalarının olmaması höyüğün bu evrede terk edilmiş olabileceğini de düşündürmektedir. Fakat sadece yüzey araştırmaları ile söz konusu kronolojik gelişimin tespit edilemeyeceği ileriki yıllarda yapılması gerekli olan kazı çalışmalarının daha detaylı bilgiler vereceği kuşkusuzdur.

Sere Şippe Höyük yerleşimine genel olarak bakıldığında Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem sonu ve Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'e (bilhassa bu dönemin erken evrelerine) tarihlendirilebileceği görülmektedir. Bu bağlamda Sere Şippe Höyük'ün Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'in tamamında iskan görmüş olan ve Geç PPNB Dönem'de kısa bir iskan

12 Unio boncuğa açılan delik çok küçük bir alanda görülebilmektedir.

13 Fakat olası Çanak-Çömleksiz evre ileriki yıllarda yapılabilecek kazılar sayesinde netleştirilebilecektir.

süresine sahip olan Boncuklu Tarla'nın (Kodaş 2019)[14] son aşamasına, ama Çanak-Çömleksiz Neolitik'ten Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'e geçiş evresi içermeyen, tarihlenmesi ilginç bir tesadüften ziyade iki yerleşim yeri arasında kronolojik bir devamlılığın olduğunu düşündürmektedir. Fakat Sere Şippe Höyük ve Boncuklu Tarla'nın bulunduğu bölgede yapılan kazılar ve yüzey araştırmaları sırasında Harabe, Havuz Mevkii; Kavile Saruhan ve Kulahke Benabahlu gibi çok sayıda yerleşim yerinde de Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem'e ait buluntular tespit edilmiştir (Ökse *ve diğ.,* 2009, Ökse *ve diğ.,* 2014, Ökse, Erdoğan 2018). Bu yerleşim yerleri arasında Havuz Mevkii'nde kısa süreli kazılar yapılmış ve Hassuna-Samarra ve Halaf çanak-çömlek parçaları tespit edilmiştir (Ökse, Erdoğan 2018).

Sonuç olarak, Ilısu Barajı'nın hemen kenarında, Dicle Nehri'nin batı kıyısında bulunan Sere Şippe Höyük hem tarımsal hem de barajın oluşturmuş olduğu yeni iklim koşulları ve coğrafik koşullardan kaynaklı erozyon etkisine bağlı olarak yoğun bir tahribat altındadır. Tüm bu bilimsel sorunsallar ve tahribat tehdidi nedeniyle yerleşim yerinin ileriki yıllarda daha detaylı bir şekilde araştırılması ve elde edilen verilerin bilim dünyasına tanıtılması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Teşekkür: Sere Şippe Höyük'te yüzey araştırmasının yapılması ve yerleşim yerinin tescillenmesi için her türlü desteği veren Mardin Müze Müdürlüğü'ne, bilhassa dönemin Müze Müdürü Mehmet Deniz'e teşekkürü borç biliriz. Ayrıca bu makalede tanıtılan malzemenin inceleme ve yayın aşamasında bizlerle bilgi paylaşımında bulunan Peters Akkermans, Frederic Abbes, Halil Tekin, Çağdaş Erdem, Charlotte Labedan-Kodaş ve Eşref Erbil'e sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.
Acknowledgment: We would like to thank the Mardin Museum Directorate and the Museum Director of the time, Mehmet Deniz, for their support for the survey and registration of the settlement at Sere Shippe Höyük. In addition, we would like to thank Peters Akkermans, Frederic Abbes, Halil Tekin, Çağdaş Erdem, Charlotte Labedan-Kodaş and Eşref Erbil, who shared information with us during the review and publication of the material introduced in this article.

Kaynakça/References

Abbès, F. (1997). *Etude des industries lithiques du Néolithique précéramique de Syrie du Xe au VIIIe millénaire B.C. Techniques de débitage et gestion des produits*. Thèse de (Doctoral dissertation). Université Lumière-Lyon 2, Lyon.

Abbès, F. (2013). Les préhistoriens, les tailleurs et les pierres : rencontre "Pierres tendres" (Jalès 1-7 Décembre 2012). https://archeorient.hypotheses.org/518. *Archeorient*, Lyon.

Abbès, F. (2016). Quelques réflexions sur les débitages de lame de silex par pression. http://archeori- ent. hypotheses.org/1672. *Archeorient*, Lyon.

14 Boncuklu Tarla Sere Şippe Höyük'ün yaklaşık 2000 m güneyindedir.

Abbès, F. (2017). Du Punch a Jales. https://archeorient.hypotheses.org/8004. Archeorient, Lyon.

Ağırsoy, Z. B. (2019). Güneydoğu Anadolu'da Geç Çanak-Çömleksiz Neolitik'ten Çanak-Çömlekli Neolitik'e Geçişte yontmataş endüstrileri. *Anatolia,* 45*,* 170-195.

Altınbilek-Algül, Ç. (2012). Pre-Pottery Neolithic Site in Southeastern Anatolia: Papazgölü. *Colloquium Anatolicum* X*,* 101-121.

Altınbilek-Algül, Ç. (2013). The lithic assemblages of Gusir Höyük (Turkey): The preliminary results. In F. Borrell, J.J. Ibáñez & M. Molist (Eds.), *Stone tools in transition: From hunter-gatherers to farming societies in the Near East.* Proceedings of the 7th conference on PPN chipped and ground stone industries of the Fertile Crescent (pp. 289-298). Bellaterra (Barcelona): Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.

Altınbilek-Algül, Ç. Astruc, L., Binder, D. ve Pelegrin, J. (2012). Pressure blade production with a lever in the Early and Late Neolithic of the Near East. In P. M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making from Origin to Modern Experimentation* (pp. 157-179). New York: Springer.

Atakuman, Ç. (2015). From Monuments to Miniatures: Emergence of Stamps and Related Image- bearing Objects during the Neolithic. *Cambridge Archaeological Journal, 25*(4), 759-788.

Aurenche, O. ve Kozlowski, S.K. (2000). *La Naissance du Néolithique au Proche Orient.* Paris, Editions Errance, Paris.

Balkan-Atlı, N. (2001). Akarçay Tepe Kazısı 1999. In N. Tuna, J. Öztürk & J. Velibeyoğlu (Eds.), *Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları* (s. 309-358). Ankara: ODTÜTAÇDAM.

Bader, N. O., Bashilov, V. A., Le Mière, M. ve Picon, M. (1994). Productions locales et importations de cèramique dans le Djebel Sinjar au VIe millenaire *Palèorient 20*(1), 61-68.

Bader, N.O. (1993). Tell Maghzaliyah: an Early Neolithic Site in Northern Iraq. In N. Yoffee & J.J. Clark (Eds.), *Early stages in the evolution of Mesopotamian civilization. Soviet Excavations in Northern Iraq* (pp-7-40). Arizona: The University of Arizona Press.

Bamyacı, O. (2018). Öğütme Taşları: Tipolojik Gelişim, Sorunlar, Çalışma Metodolojisi ve Analitik Bir Yaklaşım Modeli. Anadolu Arkeolojisinde Taş Aletler. *Teori, Metot, Pratik* (s. 271-302). İstanbul: Ege Yayınları.

Baysal, A. (2016). Materyal Kültür Elitizminin Göstergesi Olarak Arkeolojide Taşlar ve Diğer Taşlar. In: P. Ayter and Ş. Demirci (eds), *IV. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı / Türkiye Arkeolojisinde Taş: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar, Prof. Dr. Hayriye Yeter Göksu Onuruna* (s. 81-87). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Beile-Bohn, M., Gerber, G., Morsch, M., Schmidt, K. (1998). Frühneolitische Forschungen in Obermesopotamien. Göbekli Tepe und Gürcü Tepe, *IstMitt 48*, 5-78.

Binder, D. (2007). PPN Pressure Technology: views from Anatolia. In L. Astruc, D. Binder & F. Briois, F. *Technical Systems and Near Eastern PPN Communities. Proceedings of the 5th International Workshop. Fréjus, 2004* (pp. 235–243). APDCA, Antibes.

Bobrinsky, A. (1989). Technologicheskie harakteristiki keremiki Tell Sotto and Kűltepe. In N. O. Bader (ed.), *Drevneyshie zemledeltsi Severnoy Mesopotamii* (pp. 327–334) Moscow: Nauka.

Bulut, H. (2018). *Prehistorik dönemlerde Anadolu'da kemik alet endüstrisi: Bölgesel sentezler ve karşılaştırmalı değerlendirmeler*. Doktora (Tezi). Ankara Üniveristesi, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Ankara.

Cauvin, J. (1974). Les débuts de là céramique sur le Moyen-Euphrate nouveaux documents. *Paléorient 2*(1), 199-205.

Erim-Özdoğan, A. ve Yalman, N. (2004). Katkılı kil kaplar ve Çanak Çömlek: Çayönü Çanak Çömleksiz ve Çanak Çömlekli Neolitik buluntuları üzerinden bir yorum. *TÜBA-AR 7,* 67-92.

Erim-Özdoğan, A. (2011). Sumaki Höyük. A new Neolithic settlement in the Upper Tigris Basin. In M. Özdoğan, N. Başgelen & P. Kuniholm (Eds.), *The Neolithic in Turkey*, The Tigris Basin *Vol.* I (pp. 19-60) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Gümüş, Ö. (2018). *Tarih öncesi dönemde çanak çömleğin yeniden kullanımı : Sumaki Höyük ve Kerküşti Höyük üzerinden bir değerlendirme*. (Yükseklisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Prehistorya Dalı. İstanbul.

Gündüzalp, S. (2021a). Sumaki *Höyük verileri ışığında yukarı Mezopotamya'da ÇAnak-Çömlek Kullanınımının Başlangıcı ve Gelişimi*. (Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Prehistorya Dalı. İstanbul.

Gündüzalp, S. (2021b). *Beginning and development of pottery use in Upper Mesopotamia in the light of Sumaki Höyük data*. 2021. (Doctoral dissertation), Istanbul University.Supervisors: Necmi Karul, Aslı Erim-Özdoğan. Neo-Lithics 21, 29-31.

Kartal, M. (2019). *Yontmataş Uçlar.* (1.bs). Ankara: Bilgin Kültür Sanat yay.

Kenyon, K.M. ve Holland, T.A. (1982). *Excavations at Jericho. Volume* V. *The Pottery Phases of the Tell and Other Finds*. London: London British School of Archaeology in Jerusalem.

Kirkbride, D. (1966). Five seasons at the Pre-pottery Neolithic village of Beidha in the Jordan, A summary. *Palestine Exploration Quarterly* 98*,* 8-72.

Kodaş, E. (2019). Un nouveau site du Néolithique précéramique dans la vallée du Haut Tigre: Résultats préliminaires de Boncuklu Tarla. *Neo-Lithics 19*(1), 3-15.

Kozlowski, S.K. (1999). *The Eastern Wing of the Fertile Crescent*, Oxford: BAR International Series 760.

Le Mière, M. ve Nieuwenhuyse, O. (1996). The Prehistoric Pottery. In P. M. M. G. Akkermans. (Ed.), *Tell Sabi Abyad. The Late Neolithic Settlement* (pp. 119-284). İstanbul: Nederlands Historisch Archaeologisch Instituut.

Le Mière, M. ve Picon M. (1998). Les debuts de la ceramique au Proche-Orient. *Paleorient 24*(2)*:* 5-26.

Le Mière, M. (2017). The Earliest Pottery of West Asia: Questions Concerning Causes and Consequences. In A. Tsuneki, O. Nieuwenhuyse & S. Campbell (Eds.), *Pottery in West Asia* (pp. 9-16). Oxford & Philadelphia: Oxbow Books.

Maeda, A. (1991). Pottery and small objects. In T. Matsutani (Ed.), *Tell Kashkashok. The excavation at Tell No. II* (pp. 19-40). Tokyo: The Institute of Oriental culture. The University of Tokyo.

Maeda, O. (2011). The Social Roles of the Use of Flint and Obsidian Artefacts at Salat Cami Yanı in the Upper Tigris Valley. In E. Healey, S. Campbell & O. Maeda (eds) *The State of the Stone: Terminologies, Continuities and Contexts in Near Eastern Neolithic Lithics.* Studies in Early Near Eastern Production, Subsistence, and Environment 13 (pp. 317-326). Berlin: ex oriente.

Merpert, N. Y. (1993). The archaic phase of the Hassuna culture. In N. Yoffee & J.J. Clark (Eds.), *Early stages in the evolution of Mesopotamian civilization. Soviet Excavations in Northern Iraq* (pp. 115-127). Arizona: The University of Arizona Press.

Miyake, Y. (2010). Excavations at Salat Cami Yanı 2004-2006: a Pottery Neolithic Site in the Turkish Tigris Valley. In P. Matthiae, F. Pinnock, L. Nigro & N. Marchetti (Eds.), *Proceedings of the 6th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East* (pp. 417-429). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Miyake, Y. (2012). Salat Cami Yanı. A Pottery Neolithic Site in the Tigris Valley. In M. Özdoğan, N. Başgelen & P. Kuniholm (Eds.), *The Neolithic in Turkey*, The Tigris Basin *Vol.* I (pp. 37-46) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Miyake, Y. (2016). Origins of pottery as technological innovation in Southwest Asia. *Anatolian Metal VII*, Ed.: Ü. Yalçın, Blömeke Druck SRS GmbH, Bochum*,* 115-124.

Morsch, M. G. F. (2002) Magic Figurines? Some Remarks About the Clay Objects of Nevali Çori. In H. G. K. Gebel, B. D. Hermansen & J. C. Hoffmann (eds.), *Magic Practices and Ritual in the Near Eastern Neolithic. Studies in Early Near Eastern Production, Subsistence and Environment* (pp. 145-162). Berlin: Ex- Orient.

Nishiaki, Y. ve Le Mière, M. (2005). The oldest pottery Neolithic of Upper Mesopotamia: new evidence from Tell Seker al-Aheimar, the Khabur, Northeast Syria. *Palèorient 31*(2)*,* 55-68.

Nieuwehuyse, O. (2013). The Proto-Hassuna culture in the Khabur headwaters: a western neighbor's view. In Y. Nishiaki, K. Kashima, & M. Verhoeven (Eds.), *Neolithic archaeology in the Khabur valley, Upper Mesopotamia and Beyond. Studies in Early Near Eastern production, subsistence, and environment* (pp. 110–138). Berlin: Ex- Orient.

Nieuwenhuyse, O. ve Cruells, W. (2017). Painting Pots-Painting People, Investigating Decorated Ceramic from the Late Neolithic Near East. In A. Tsuneki, O. Nieuwenhuyse & S. Campbell (Eds.), *Pottery in West Asia*. (pp. 107-114). Oxford & Philadelphia: Oxbow Books.

Niuwenhuyse, O. ve Campbell, S. (2017). Synthesis: The Emergence of Pottery in West Asia. In A. Tsuneki, O. Nieuwenhuyse & S. Campbell (Eds.), *Pottery in West Asia* (s. 167-192). Oxford & Philadelphia: Oxbow Books.

Ökse, A.T., Taşkıran, H., Kartal, M., Atay, E., Görmüş, A. ve Erdoğan, N. (2014). Ilısu Barajı İnşaat Sahası 2012 Yılı Kazıları. *Kazı Sonuçları Toplantısı 35*(1), 102-112.

Ökse, A.T. ve Erdoğan, N. (2015). *Ilısu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Projesi II: Kalkolitik Çağ / Salvage Project of the Construction Area of the Ilısu Dam*: *The Chalcolithic Period.* Mardin: Mardin Müzesi yay.

Ökse, A.T. (2021). Ambar Dam Salvage Excavations 2018-2020: Ambar Höyük, Gre Filla and Kendale Hecale. In S. R. Steadman &G. McMahon (Eds.). *The Archaeology of Anatolia, Volume* IV (pp. 4-20). London.

Özbaşaran, M. ve Duru, G. (2011). Akarçay Tepe. A PPNB and PN settelement in the Middle Euphrates-Urfa. In M. Özdoğan, N. Başgelen & P. Kuniholm (Eds.), *The Neolithic in Turkey*, Euthrates Basin, *Vol.* II (pp. 165-202). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özdoğan, M. ve Özdoğan, A. (1993). Pre-Halafian Pottery of Southeastern Anatolia with Special Reference to the Çayönü Sequence. In M. Frangipane, H. Hauptmann, M. Liverani, P. Matthiae ve M. Mellink (ed.) *Between the Rivers and Over the Mountains. Archaeologica Anatolica et Mesopotamica Alba Palmieri Dedicata* (pp. 87-103). Roma: Dipartimento di Scienze Storiche Archeologiche dell'Antichita Universita di Roma La Sapienza.

Özdoğan, M. (2003). Mezraa Teleilat. Un site néolithique en bordure de l'Euphrate, Néolithique, découverte d'un berceau anatolien. *Dossiers d'Archeologie* 281*,* (p. 36-41).

Özdoğan, M. (2009). Earliest Use of Pottery in Anatolia. In Gheorghiu D. (ed.). *Early Farmers, Late Foragers, and Ceramic Traditions: On the Beginning of Pottery in the Near East and Europe* (pp. 22-439. Cambridge Scholars Publishing.

Pelegrin, J. (2002). Principes de la Reconnaissance des Méthodes et Techniques de Taille. In Chabot, J. (ed.), *Tell Atij, Tell Gudeda. Industrie lithique : Analyse technologique et fonctionnelle*, (215-226). Université Laval, Celat.

Pelegrin, J. (2012). New Experimental Observations for the Characterization of Pressure Blade Production Techniques. In P. M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making from Origin to Modern Experimentation* (pp. 465-500). New York: Springer.

Petrova, N. (2016). Tehnologicheskoe izuchenie keramiki poselenija Yarim Tepe I (periodi Proto-Hassuni I Arhaicheskoy Hassuni). *Kratkie soobshenia Instituta Archeologii* 242, 48–59.

Petrova, N. (2019). The development of Neolithic pottery technology in Eastern Jazira and the Zagros Mountains. *Documenta Praehistorica XLVI,* 128-136.

Rosenberg, M. (2011). Demirköy. In M. Özdoğan, N. Başgelen & P. Kuniholm (Eds.), *The Neolithic in Turkey*, Tigris Basin *Vol.* I (pp. 79-87). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Smith, P.E.L. (1972). Ganj Dareh Tepe. *Iran* 10, 165-168.

Smith, P. ve Crepeau R. (1983). Fabrication expérimentale de répliques d'un vase néolithique du site de Ganj Dareh, Iran: recherche technologique. *Paléorient 9*(2)*,* 55-62.

Spataro, M. Fletcher, A. Cartwright, C.R. ve Baird, D. (2017). *Boncuklu Höyük: The earliest ceramics on the Anatolian plateau. Journal of Archaeological Science: Reports* 16, 420-429.

Stein, G.J. (1992). Archaeological Survey at Sürük Mevkii: A Ceramic Neolithic site in the Euphrates River Valley, Southeast Turkey. *Anatolica* XVIII, 19-32.

Taşkıran, H. ve Kartal, M. (2002). 2001 Yılı Ilısu Baraj Gölü Alanı Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, 20*(2), 191-202.

Taşkıran, H. ve Kartal, M. (2010). 2008 Yılı Ilısu Baraj Gövdesi Alanı Yüzey Araştırması. *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı 3*, 233-244.

Tekin, H. (2005). Yeni Buluntuların Işığı Altında Anadolu'da Hassuna ve Samarra Seramiğinin Yayılımı Üzerine Bir Gözlem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 22*(1), 183-202.

Tekin, H. (2015). Yukarı Mezopotamya'nın İlk Boyalı Çanak-Çömlekleri: Hassuna, Samarra ve Halaf, Yeni Yaklaşımlar ve Yeni Yorumlar, 1. Bölüm: Hassuna ve Samarra. *Olba* 23, 1-57.

Tekin, H. (2017). *Tarih Öncesinde Mezopotamya* (1.bs). Ankara: Bilgin Kültür Sanat yay.

Tekin, H. (2018). Yukarı Mezopotamya'nın ilk boyalı çanak-çömlekleri: Hassuna, Samarra ve Halaf. Yeni yorumlar ve Yaklaşımlar. Bölüm 2: Halaf. *Anadolu Prehistorya Araştırmaları Dergisi 1*(3), 81-100.

Tsuneki, A. (2017). The Significance of research on the Emergence of Pottery in West Asia. In A. Tsuneki, O. Nieuwenhuyse & S. Campbell (Eds.), *Pottery in West Asia*. (pp. 1-8). Oxford & Philadelphia: Oxbow Books.

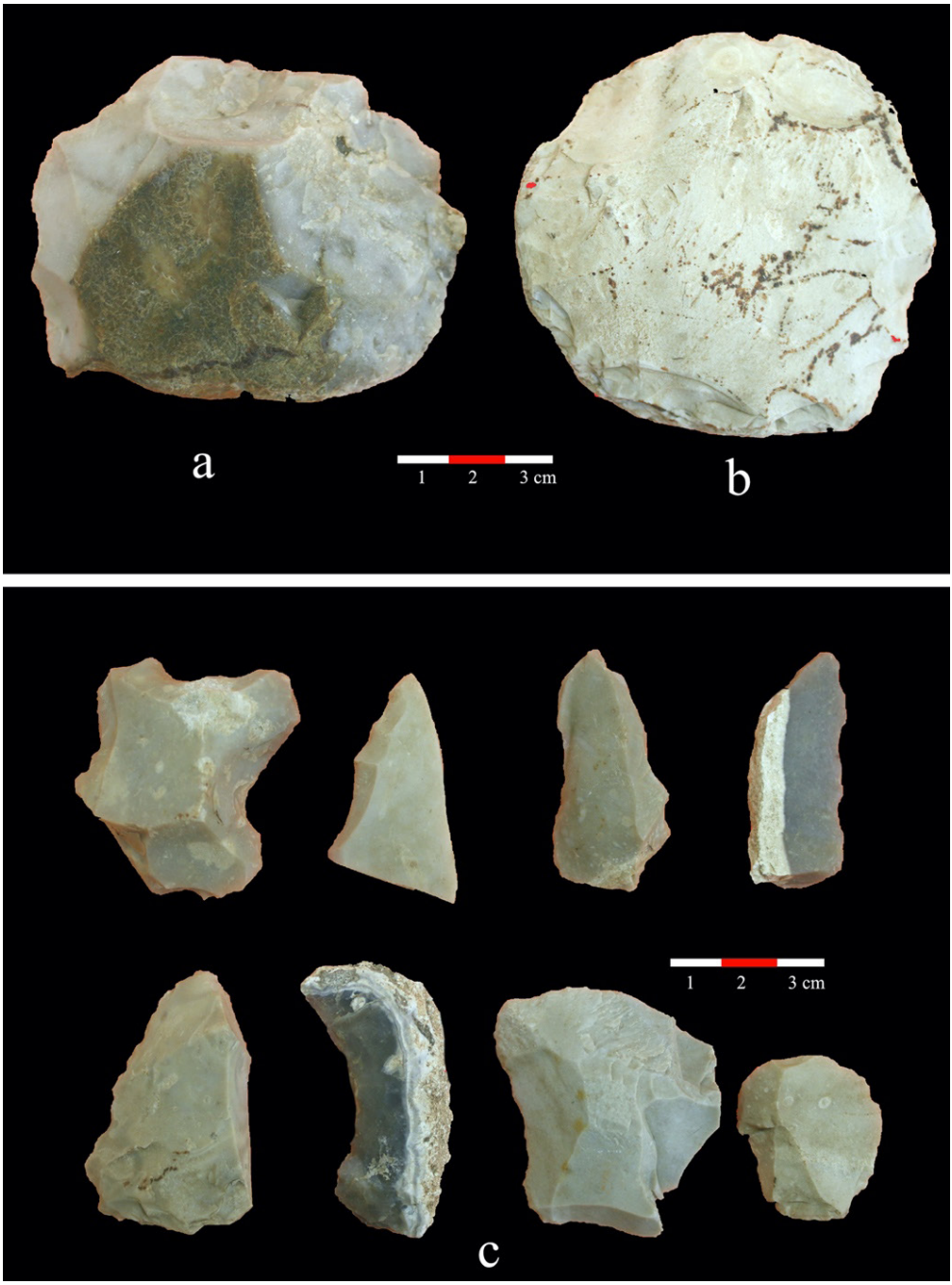
Vandiver, P. (1985). *Sequential Slab Construction: A Near Eastern Pottery Production Technology.* Massachusetts Institute of Technology, (Doctoral dissertation)*.* Pacific Lutheran University.

Voigt, M. M. (1985). Village on the Euphrates: Excavations at Neolithic Gritille in Turkey. *Expedition 27*(1)*,* 10- 24.

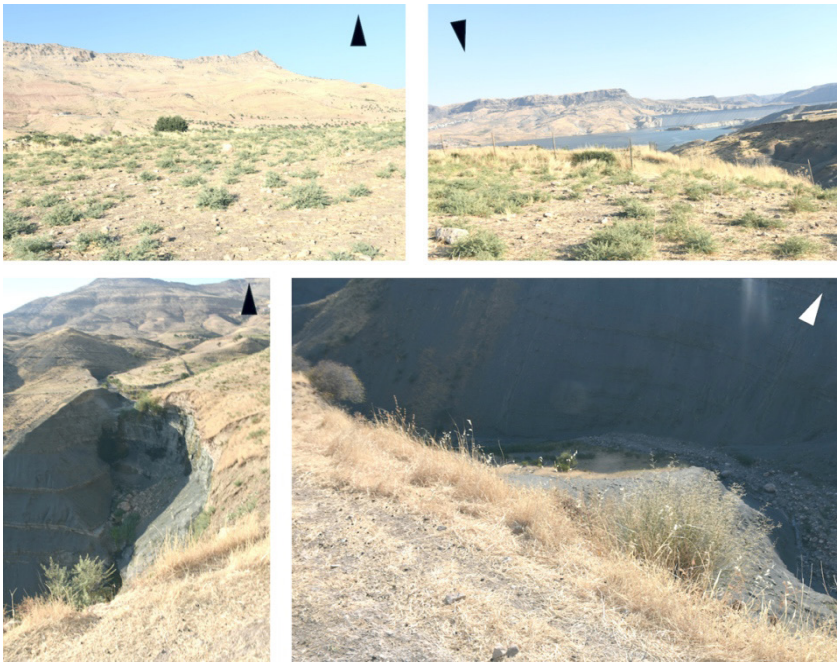
Şekil, Resim, Tablo ve Grafikler / Figures, Tables and Graphics

Figür 1: Sere Şippe Höyük'ün konumu

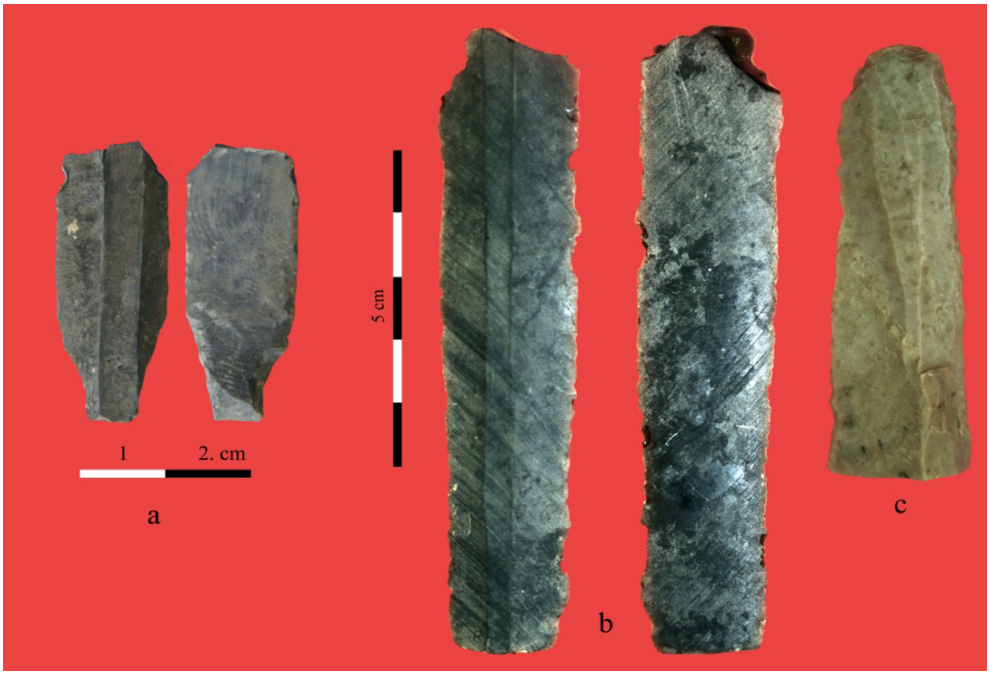
Figür 2: Paleolitik Çağ'a ait çakmaktaşı buluntular.

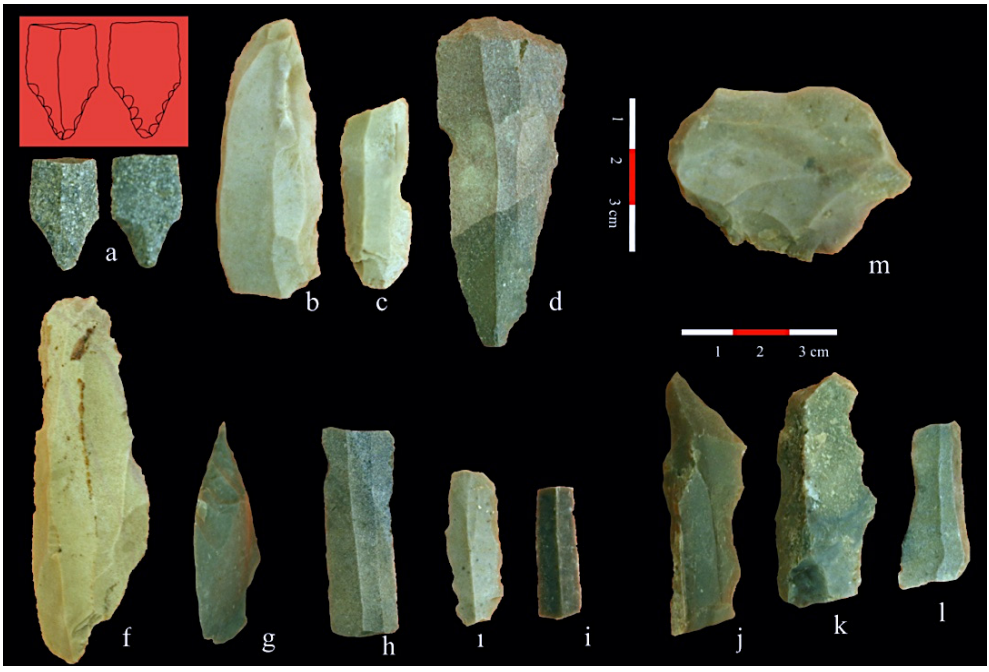
Figür 3: Sere Şippe Höyük'ün genel görünümü (Fotoğraf : E. Kodaş).

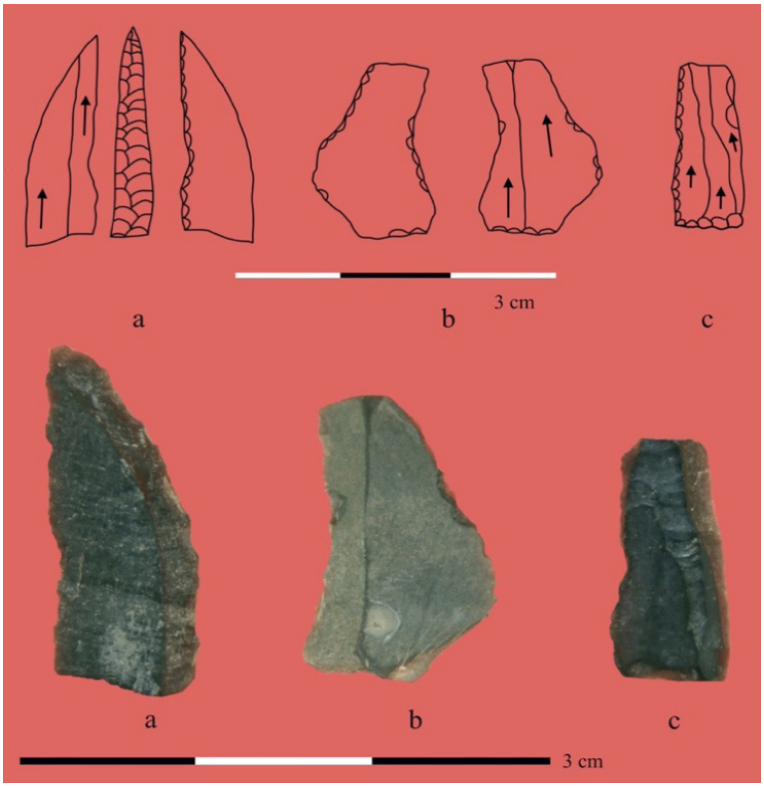
Figür 4: Obsidiyen dilgi ve mikrodilgi parçaları (Fotoğraf : E. Kodaş).

Figür 5: Obsidiyen ok ucu, obsidiyen ve çakmaktaşı dilgiler (Fotoğraf : E. Kodaş).

Figür 6: Obsidiyen ve çakmaktaşı aletler (Fotoğraf : E. Kodaş).

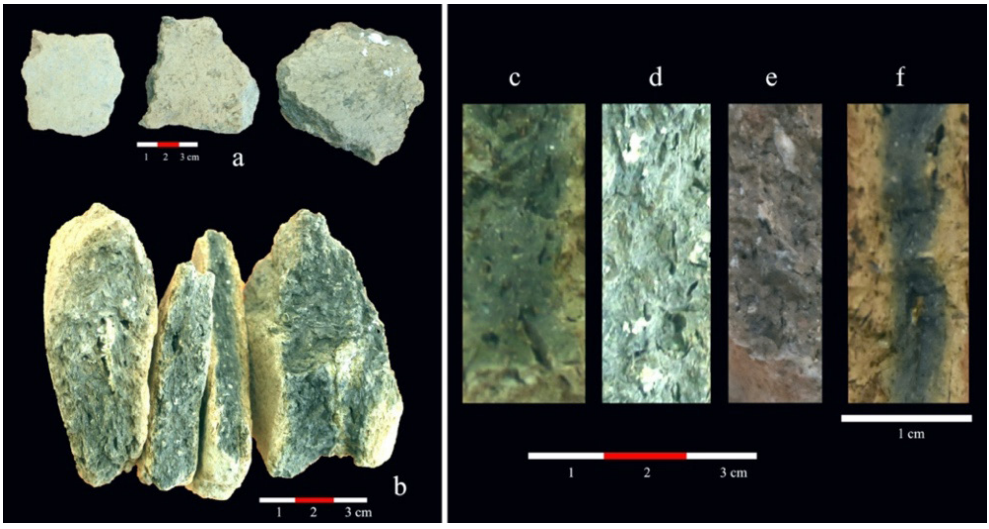
Figür 7: Obsidiyen mikrolit aletler (Fotoğraf ve çizim : E. Kodaş).

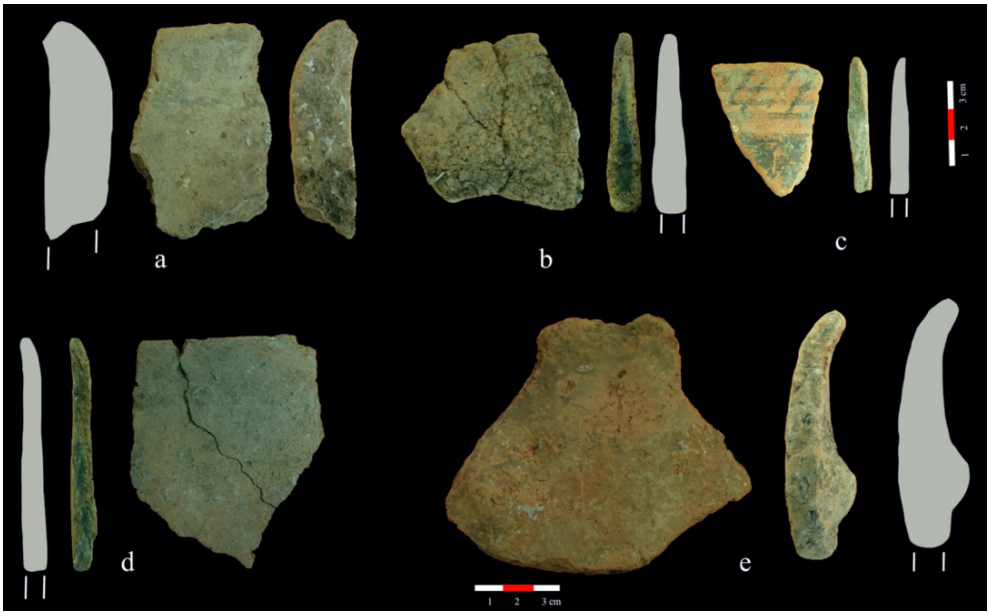
Figür 8: Yerleşimde bulunan obsidiyen ve çakmaktaşı çekirdek (Fotoğraf E. Kodaş).

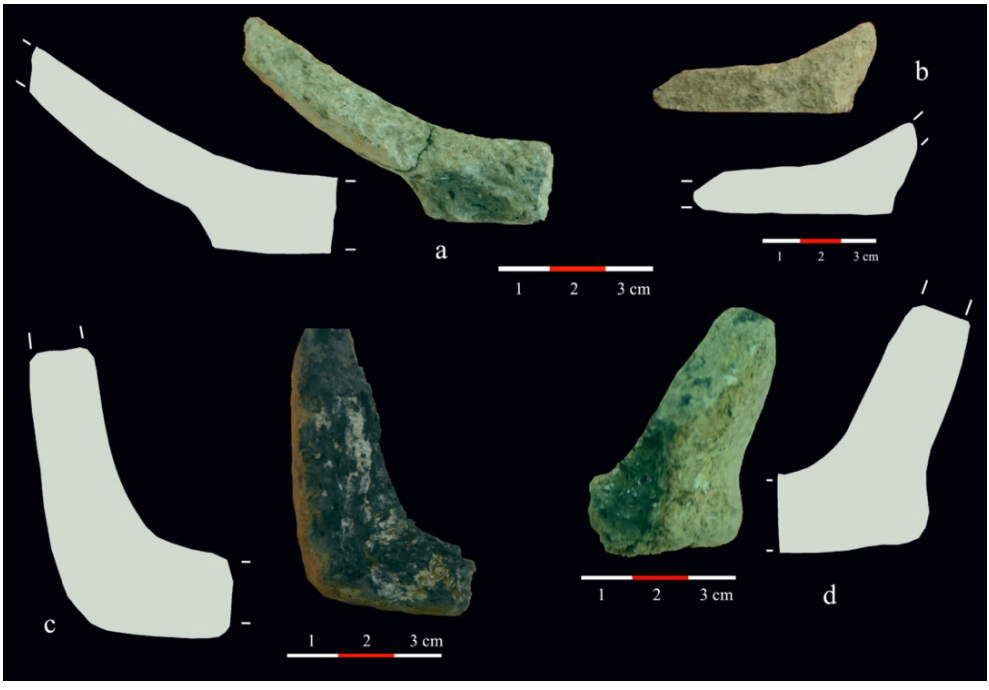
Figür 9: Yerleşimde bulunan vurgaçlar (Fotoğraf : E. Kodaş).

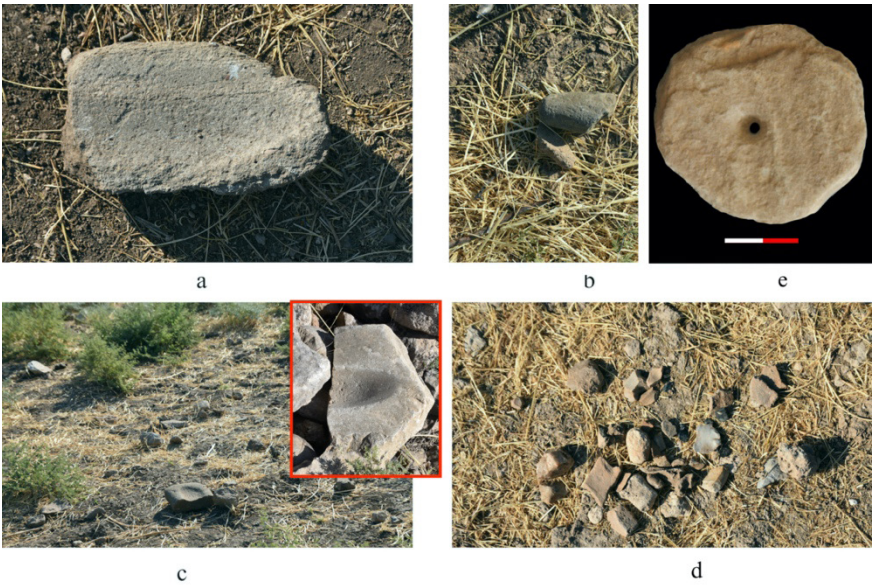
Figür 10: Çanak-çömlek parçalarının hamur özellikleri (Fotoğraf : E. Kodaş).

Figür 11: Çanak-çömleklere ait gövde ve ağız parçaları (Fotoğraf ve çizim : E. Kodaş).

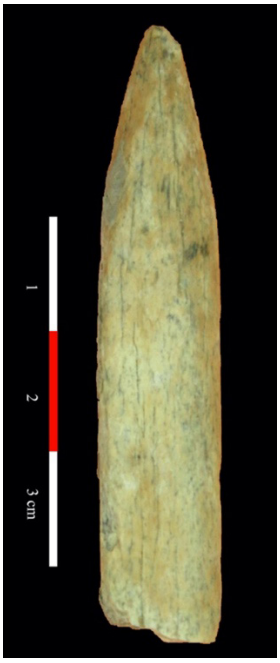
Figür 12: Çanak-çömleklere ait dip parçaları (Fotoğraf ve çizim : E. Kodaş).

Figür 13: Yerleşim yüzeyinde öğütme taşları, havan elleri, çanak-çömlekler ve yontmataş parçalar (Fotoğraf : E. Kodaş).

Figür 14: Sürtmetaş alet parçaları (Fotoğraf : E. Kodaş).

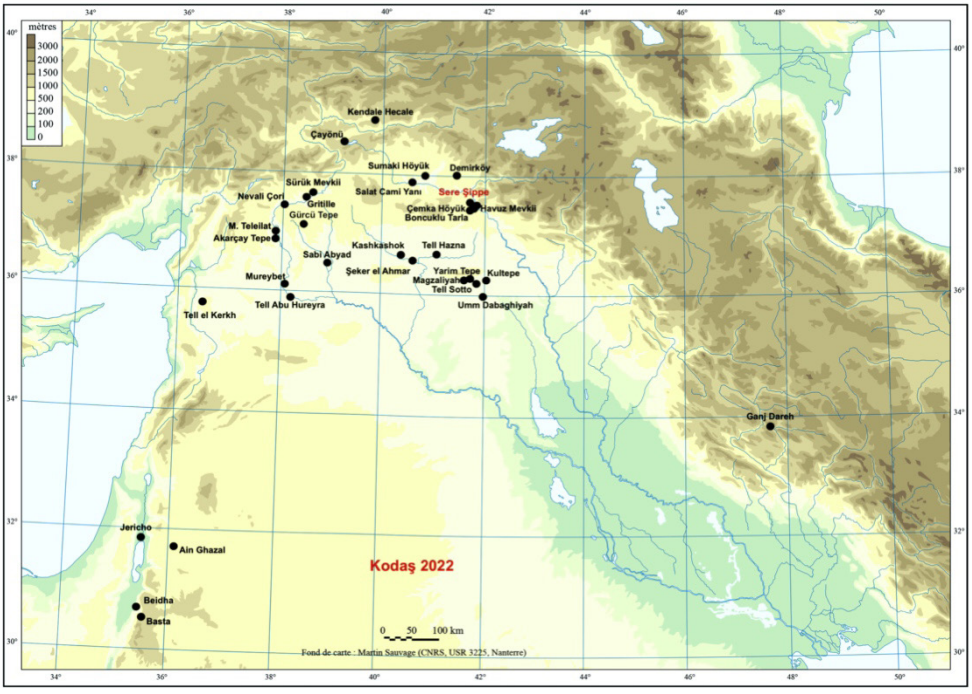
Figür 15: Kemik bız parçası (Fotoğraf : E. Kodaş).

Figür 16: Boncuklar (Fotoğraf : E. Kodaş).

Figür 17: Taş mühür parçası (Fotoğraf : E. Kodaş).

Harita 1: Çalışmada adı geçen yerleşim yerlerini gösteren harita (E. Kodaş).

Tablo 1: Sere Şippe Höyük'te toplanan yontmataş alet/parçaların sayısal dağılımı

Alet / Parça	Obsidiyen	Çakmaktaşı	Toplam
Mikrolit	3	0	3
Ön kazıyıcı	1	2	3
Dilgi/dilgicik	3	5	8
Düzeltili dilgi	49	9	58
Düzeltili dilgicik	33	3	36
Çekirdek	1	1	2
Delgi	0	1	1
Taş kalem	0	1	1
Ok ucu	1	1	2
Yonga	11	13	24
Toplam	**102**	**35**	**137**